

יבמות ק

משה שווערד

1. ספר קצות החושן סימן רמג ס"ק ד

ודוקא כשיש דעת אחרת מקנה - ראיתי בקונטרס מים חיים להגאון המ' פרי חדש, שהעלה דמותר ליתן לכהן קטן פדיון חמש סלעים, דבן מה"ט דדעת אחרת מקנה אית ליה לקטן זכיה מן התורה וכמ"ש תוס' פ' התקבל (גיטין סד, ב ד"ה שאני שותפי). והביא ראיה מהא דאמרינן בפ' נושאיין על האנוסה (יבמות צט, ב) עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ואלו הן, חרש שוטה וקטן, והטעם משום זילותא דתרומה לחלק להם בגורן לעין כל וכלם משגרים להם לבתיהם, ומשמע דכהן קטן זוכה במתנות ע"ש. ולענ"ד לא שייך במתנות דעת אחרת מקנה דכיון דקי"ל טובת הנאה אינו ממון, א"כ אין לבעלים במתנות כלום ואינו זוכה הכהן במתנות אלא לעצמו, וה"ל כמו מציאה דאינו דעת אחרת מקנה. ...

ועוד קשיא לי טובא לפי טעמא שכתב פר"ח בהא דמשגרין לבתיהם משום דעת אחרת מקנה, א"כ הא תינח קטן וחרש, אבל שוטה דאפי' ע"י דעת אחרת מקנה אינו זוכה לעצמו וכמ"ש הרמב"ם (פ' כט מהלכות מכירה הל' ד) דשוטה אינו זוכה, וכתב עלה הרב המגיד והוא פשוט, וכ"כ בטור וש"ע (סי' רלה סעיף כ) וסי' זה (סעיף טז). ומדתני ואלו הן חש"ו כו' וכלם משגרין לבתיהם, הרי שוטה נמי בכלל וזה לית ליה זכיה מנפשיה אפי' בדעת אחרת מקנה. ולכן נראה לענ"ד בטעמא דהך מלתא דחש"ו יש להם זכיה במתנות כהונה, היינו משום דממון כהנים וכבר זכתה בהם התורה לכהנים, א"כ אפי' כהן קטן נמי כמו בירושה דאית להו, וכי קא זכו מדידהו קא זכו. וכן בחמש סלעים דבן כיון דחוב הוא לכהנים א"כ קטן נמי אית ליה זכיה

2. נתיבות המשפט ביאורים סימן רמג

[ח] דעת אחרת מקנה. בקצוה"ח [סק"ד] הביא בשם הפרי חדש ... ותמה עליו... ולזה כתב הוא הטעם... אבל מתנות כהונה שהכהנים זוכין בהן חלף עבודתם דמי לשכירות הקטן שהקטן זוכה בו מדאורייתא כמ"ש התוספות ר"פ בן סורר [סנהדרין ס"ח ע"ב ד"ה קטן] [ולא נהירא לפענ"ד, דקטנים לאו בני עבודה נינהו]. ... ולפענ"ד, דבמתנות כהונה הא דמשגרין לחרש שוטה וקטן הטעם הוא, דהא דכתב רחמנא ונתן, לאו משום דיש חיוב על הבעלים, רק שרחמנא זיכה להבעלים בטובת הנאה שהם יהיו יכולין ליתן לאיזה כהן שירצו, ואם רוצין להפקיר טובת ההנאה אין עליהם שום חיוב נתינה לכהן...

3. תוספות מסכת יבמות דף צט עמוד ב

וכולן משגרין לבתיהן - וא"ת ולמה משגרין לחרש ושוטה והלא לא ישמרוה בטהרה וי"ל שיש להן אפוטרופוס בבתיהן ומ"מ אין חולקין להם פן יבאו לחלק אפילו אין להם אפוטרופוס.

4. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף צט עמוד ב

ואלו הן חש"ו. מיירי בקטן שאינו יודע לישא כפיו דבס"פ לולב הגזול תניא יודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות ואקטן קאי כדמוכח התם, ומיירי שיש להם אפוטרופא בתוך ביתם שישמור להם בטהרה התרומה שמשגרין להם לביתם ומ"מ אין חולקין להם דזילא מלתא כי אין הכל יודעים שיש להם אפוטרופוס.

5. מלא הרועים

דף ק ע"א נ"ט ע"ל וטעם משום דמאני. הנה"מ"ל משום דאין אוכלין דילמא אתי בהו לירי חקלה כמו לעיל צ"ט ב' במשנה כמ"ש התוס'. שם ד"ה ואינו ואין ליטרי דא"כ אפי' לבתיהם לא שלחו להן משום חקלה ו"א דאכתי תקשה ולפענ"ד למה משגרין לערל לביתו הא איכא משום תקלה אלא ע"כ דלבויתו לא חיישינן לחקלה [ונראה דבטעם ל"ש משום תקלה דלא אמרו רק במי שאסור לאכול לעולם] : ש"ס והאי לא נפיש אינסי. מכאן מוכח דערל שמתראהו מחמת טילה אסור לאכול בתרומה דאי סותר משום דאניס א"כ לישני דיש חילוק בין ערל לבטא דטעם אסור לאכול לערל שמתו אחיו סותר לאכול וע"כ בערל שמתו אחיו טיורי סדאמר האי נפיש אינסי ועי' תוס' פסחים ב"ה ב' דכ' דפירש"י דאוסרו כפסת ש"ס דאסור בתרומה עי"ש בד"ה ערל ותיבא הא מסוגיא דהכא מוכח כן וי"ל :

- כל', מדלא חילק בין ערל שמתו אחיו לערל ברצון---שלערל שמתו אחיו נותנין לו--- אלא מכאן ראיה לשיטת רש"י

6. רמב"ם יד החזקה - הלכות תרומות פרק יב

(כב) עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות אע"פ שהן אוכלין אותה או מאכילין אותה ואלו הן החרש והשוטה והקטן שאין בו דעת לפרוש חוקו מפני שאין באלו דעת והטומטום והאנדרוגינוס מפני שהן בריה בפני עצמן והעבד שמא יראוהו העוברים בשדה ויעידו עליו שהוא כהן והערל והטמא מפני שהן מאוסין והאשה שמא תתגרש [מפני הייחוד והנושא אשה שאינה הוגנת לו

קנסו אותו שלא יחלוק בבית הגרנות עד שיגרשנה וכולן משלחין להן לבתיהן וחולקין להן כשאר קדשי הגבול חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת לו והטמא והערל שאין משלחין להן כלל:

7. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף ק עמוד א

ובמקום שחולקין נותנין לאשה וכו' מאי קאמר. לא רצה לפרש למ"ד משום ייחוד בגורן דשכיחי בה אינשי ולמ"ד משום גרושה כבי דרי דמקרב למתא, דלשון ובמקום שחולקים לא משמע שהדבר יהא תלוי בגורן, ועוד מדקאמר אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות משמע דובמקום לא קאי אגרנות.

8. תוספות מסכת יבמות דף ק עמוד א

מעשר עני - המתחלק בתוך הבית ואר"ת דתרי גווי מעשר עני הוא כדאמר בפרק בתרא דנדרים (דף פד:): כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית כאן במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות ומעשר עני המתחלק בתוך הבית היינו ערב פסח כדתניא בסיפרי כתוב אחד אומר (דברים יד) מקצה שלש שנים תוציא וגו' והנחת בשעריך דמשמע שצריך להניחו בגורן ובאין עניים ונוטלין אותו וכתוב אחד אומר (שם כו) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתת וגו' דמשמע שבעה"ב מחלקו מדכתיב ונתת הא כיצד עד הפסח שהוא זמן גשמים ואם מניחו בחוץ נפסד מחלק בתוך ביתו וזהו מעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב ביה נתינה ומפסח שהוא זמן ביעור היה מניחו בגורן והיה הפקר ולא היה בו דין חלוקה.

9. ערוך לגר מסכת יבמות דף ק עמוד ב

במתניתן ובכורו יהא רועה. עיין מה שכתבתי במתניתן דלעיל ביישוב קושית המפרש דירושלמי דאיך יהא רועה הא עובר על כל תאחר וכתבתי דהתם איירי ביורש מאביו וזה לא שייך הכא דהא אמרינן דהוא אינו יורש אותם, אכן באמת לק"מ דגם הכא משכחת בירש בכור מאמו או מבנו:

10. ערוך לגר מסכת יבמות דף ק עמוד ב

במתניתן הוא אינו יורש אותן. לא ידעתי למה נקט התנא הך בבא והך דפטור על מכתו גבי שניהם כהנים כיון דזה שייך גם ברישא דהיו שניהם ישראלים ובמציעתא דהי' אחד ישראל ואחד כהן וא"ל דמכאן ואילך באמת איירי סתם ולא קאי אהיו שניהם כהנים דז"א דהרי הבבא דעולה במשמרו וכו' ע"כ קאי אמה דקתני היו שניהם כהנים ועיין מה שכתבתי לקמן ברש"י דגם הך דאונן והך דאינו מטמא משכחת בהיו שניהם ישראלים, ולענ"ד אפשר לומר דלענין אנינות וטומאה רבותא קמ"ל גבי כהנים שהרי דין אנינות בקדשים תלי בדין אבלות כמש"כ הרמב"ם (הל' ביאת מקדש פ"ב ה"ט) ודין אבלות תלי בדין טומאה כדאמרינן במ"ק (כ ב) ופסקו הרמב"ם (הל' אבל פ"ב ה"ב) וא"כ ה"א גבי כהן כיון דאינו מטמא להם והם מטמאין לו ה"ה ג"כ דאין דין אנינות ביניהם ואף דמתאבלים כמו שפסק בי"ד (סי' שע"ד ס"ד) זה רק מטעם קנאין לכן קמ"ל דעכ"פ מדין ספק דאורייתא לא יצא לענין אנינות וזיל הכא לחומרא והכא לחומרא כן י"ל לענין אנינות וטומאה אבל אכתי לענין ירושה ולענין הכאה וקללה צ"ע למה נקט בהך בבא בין הדינים שלא שייכים רק בשניהם כהנים וצ"ע:

11. מהרש"א על יבמות דף ק/ב

גמ' אלא מעתה גבי אברהם כו' ה"ק ליה דלא תנסיב עובדת כוכבים ושפחה נז' . הכא משמע דנאסר לאברהם ולזרעו קודם מתן תורה לישא שפחה ועובדת כוכבים דכל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסניני לזה ולזה נאמרה כדאמרינן פ"ד מיתות והא דנשא אברהם את הגר שפחת שרה י"ל משום דממילא נשתחררה כדין הנושא שפחתו בפרק השולח ואף לפי המדרש שכתב החזקוני שהיתה הגר שפחת מלוג של שרה כדכתיב ולה שפחה מצרית מ"מ כיון ששרה עצמה נתנה אותה לאישה אברהם כדכתיב ותקח שרה גו' ותתן אותה גו' נשתחררה ממילא כדין הנושא לעבדו בת חורין יצא לחירות וכן צ"ל גבי יעקב שנשא שפחת רחל ולאה ומיהו באברהם אין זה מספיק דאף אם נשתחררה הגר מ"מ הויא לה מצרית ראשונה דעתידיה התורה לאסור ואברהם קיים כל התורה אפילו עירוב תבשילין כדאמרינן ביומא וצ"ל כיון דנשאה קודם שנימול ואז לא קיים עדיין כל התורה דהא לא קיים מילה שוב לא גירשה אחר שנימול אע"ג שהיתה מצרית ראשונה אבל הרא"ם כתב בסוף פ' לך לך וז"ל כי אברהם קיים כל התורה אפילו עירוב תבשילין כדאמרינן ביומא אבל מצות מילה לא קיים דיודע היה דעתידי להצטוות עליה ואז יהיה מצווה ועושה גדול כו' עכ"ל והוא דחוק גם קשה דא"כ למה נשא מצרית קודם שנימול אבל לפי שיטתינו ניחא דכל גר לא נצטווה במצות עד אחר מילה כדאמרינן בפרק החולץ ולכך הותר אברהם בהגר וכיון שנשאה בהיתר שוב לא גירשה גם אחר שנימול משום דעתידיה תורה לאסור ועיין עוד בזה באורך בעז"ה י ביומא ודו"ק ואיכא למידק אהך סוגיא דס"פ ד' מיתות למ"ד י' מצות נצטוו ישראל במרה כו' והקשו התוס' שם תימה האיכא גיד הנשה כו' ומילה שניתן לאברהם כו' עכ"ל אמאי לא תקשי להו נמי האיכא הך דהכא לאסור אברהם אבינו וזרעו בשפחה ועובדת כוכבים ויש ליישב ודו"ק:

12. ערוך לגר על יבמות דף ק/ב

שם בגמרא לא תנסיב כותית ושפחה: המהרש"א בח"א הקשה דא"כ אמאי לא חשיב זה בהדי י' מצות שנצטוו בנ"נ בסנהדרין (נ"ו ע"ב). והנה בפשטות י"ל דהך ברייתא דשם ס"ל כמ"ד לעיל (מ"ב). דיליף הבחנה מהך קרא וא"ר ודאי לא דרש דרשה דהכא וע"ש בתוספ' ומש"כ שם, וביותר נ"ל דמה דקאמר הכא לא תנסיב ל"ק כן רק לס"ד דהולד שתוקי דאורייתא הוא אבל לפי מה דמסיק דקרא אסמכתא בעלמא א"כ לא דרש הכא הך לזרעך אחריו משום דלישנא דקרא כן א"כ גם התם לא דרשינן לענין שפחה וזה ודאי ל"ק דלהס"ד דהכא אמאי לא פריך מברייתא דסנהדרין דודאי עדיפא מזה קפריך הכא, ומה שהקשה המהרש"א עוד איך נשא אברהם הגר שהיתה מצרית ראשונה א"ש לפסק הרמב"ם דכל חייבי לאווין וע' לא הוי רק ע"י קידושין דהגר לא נסיב רק לפלגש דהוי בלא כתובה וקידושין ובוזא אפילו בישראל אין איסור אבל ראיתי במדרש רבה (פ' לך לך) לו לאשה ולא לפלגש וא"כ לא שייך זה, שוב ראיתי בתוספ' על התורה אהא דויקת אשה ושמה קטורה שהקשו כן הרי מצרית ראשונה היתה ותי' דאברהם גר הוי ומותר במצרית ובמדרש איתא דעל פי הדבור עשה עכ"ל, והנה מדהקשו על קטורה ולא כשנשאה בראשונה כשהיתה הגר מזה משמע כמו שכתב המהרש"א דרק משעה שנמול קיים אברהם כל המצות אבל במה שכתבו ע"פ המדרש דע"פ הדבור נשאה גם מהגר ל"ק דגם כשהיתה עוד הגר נשאה ע"פ הדבור כדאיתא במדרש וישמע אברם לקול שרי לקול רוח הקדש ע"ש:

13. ערוך לגר מסכת יבמות דף ק עמוד ב

בגמרא ושפחה. המהרש"א בח"א הקשה א"כ איך נשא אברהם הגר שפחת שרי ותירץ דממילא נשתחררה כדין הנושא שפחתו ע"ש, ולא זכיתי להבין דהא אחרי זה קרא לה בפסוק עוד שפחת שרי ועוד אם משום ממילא נשתחררה איך מזהר לו רחמנא שלא לישא שפחה כיון שמשחררת ע"י נישואין שלה ודוחק לומר דאזהרה היא שלא לישא שפחה של אחר, אכן באמת בלא"ה לא ידעתי מאי קשיא לי' להמהרש"א שהרי זה נאמר לאברהם כשהי' בן צ"ט שנה והגר נשא כשהי' בן פ"ו שנים וא"כ אפשר שמאז שצוה לו הקב"ה לא תנסב שפחה באמת לא בא עלי' עוד ומה שנשאה כשהיתה קטורה אז ודאי כבר נשתחררה שהרי זה הי' אחר ששלחה אברהם וא"כ נעשית בת חורין והיתה משוחררת כשנשאה וגם ע"פ המדרש שכתבתי דע"פ הדבור נשאה אברהם מתורצת קושית המהרש"א:

14. בית הלוי על בראשית פרק יז פסוק א

... במסכת עירובין (דף י"ט) דאברהם אבינו יושב על פתח גיהנם ואינו מניח לנימול להכנס חוץ מהבא על הכותית דנמשכה ערלתו. מבואר דהבא על הכותית נסתלק ממנו אות הברית. והנראה דמאמרם נסמך על הפסוק בפרשת מילה והקימותי את בריתי ביני ובינך כו' להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו. ואיתא ביבמות (דף ק) על פסוק זה דהכי קאמר ליה הקב"ה לאברהם לא תיסב כותית דלא ליזיל זרעה בתרה. הרי דאמר לו בפסוק זה שני דברים. אחד שיקים בריתו בינו ובין זרעו, שנית שלא ישא כותית, ומזה יצא לרז"ל דהבא על הכותית אין לו הברית דנמשכה ערלתו ואינו מכירו, דמדאמר הפסוק להני שני דברים ביחד מוכח דהם תלויים זה בזה דמקים לו בריתו אם לא ישא כותית:

15. ריטב"א על מסכת יבמות דף ק/ב

ממאנת והולכת לה. פירש ממאנת לאו דוקא ומשכחת לה ממאנת דוקא כגון שקדשה על תנאי על דעת אם לא תרצה בדבר שתאמר אינה רוצה בו כיון שהטעני והנה היא צריכ' מיאון כלומר שתאמר איני רוצה בקדושי!:

16. ספר שם משמואל פרשת צו - וזכור שנת תרע"ג

וכל מנחת כהן כליל תהי' לא תאכל. יש ליתן טעם בזה, דהנה כ"ק אבי אדמו"ר וצללה"ה הגיד הטעם דכהנים צריכים בגדים ואם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ולויים אינם צריכים לבגדים, ואמר כי כהנים באשר הם פנימיים ועבודתם בחשאי צריכים בגדים לכיסוי הפנימיות כמו שכל דבר פנימי צריך כיסוי, וכן הנשמה כשבאה לזה העולם צריכה לכיסוי שהוא הגוף, וכן מלאך כשנשתלח לזה העולם צריך ללבוש גופני, אבל לויים שעבודתם בהתגלות בשיר ובקול אינם צריכים לכיסוי, עכת"ד. והנה הא דלא סגי לכהן הכיסוי כמו לכל נשמה דהיינו הגוף, מוכרחים לומר דגם גופו קנה מדרגה פנימית ע"כ גם גופו צריך לכיסוי הבגדים, וכן מוכח מדברי המהר"ל שפירש בשם אהרן שאותיותיו הן פנימיות ה"א היא אמצע היחידות, רי"ש אמצע המאות, נו"ן אמצע העשיריות, והאל"ף היא אלופו של עולם המאיר בו. והנה שם של אדם איננו לנשמה לבדה רק בהצטרפה עם הגוף ונפש, והראי' הנשמות המגולגלות ער ואונן נקרא אח"כ שמם פרץ וזרח, מחלון נקרא אח"כ עובד. ובאשר שמו של אהרן מורה על פנימיות מוכח שגם גופו זכה למדרגה פנימית, וע"כ זכה לזרעו אחריו ברית כהונת עולם אף שהזרע מתיחס ביותר לגוף, וכבר דברנו מזה. וע"כ ענני הכבוד בזכות אהרן וכן סוכה דוגמת ענני הכבוד שהיא מקפת על הגוף והנשמה בהשוואה אחת, והכל מטעם הנ"ל שגם גופו זכה למדרגה פנימית, ובזכותו הופיע ענין זה בצד מה לכל ישראל. ונראה לומר שזכה לזה מחמת מסירת נפשו עבור ישראל במעשה העגל כמו שפירש"י מוטב שיתלה הסרחון בי, והנה השליך את נפשו מנגד עבור ישראל, ואפי' לאבד גם את נשמתו ועוה"ב שהיא הפנימיות, ע"כ לעומת מעשהו זה זכה שנתגבר אצלו הכח הפנימי שלו עד שהחזיר גם חיצוניותו דהיינו גופו למדרגה פנימית:

והנה מנחה שקומציו ממנה הקומץ להקטיר לגבוה היינו שכל חלקי הקדושה שהיו מפוזרים בכל המנחה נקבצו באו כולם בקומץ ועולין לגבוה והשיריים נאכלין לכהנים, והקומץ במקום הדם שבמזבח, שהדם הוא הנפש ובו נקבצים כל חלקי הקדושה והחיות של הזבח, והקומץ לגבי שיריים הוא כערך הנפש לגבי הגוף שהיא פנימיות המנחה ונקרא אזכרתה כי זכירה היא פנימיותו של דבר, וכן שבת יומא דנשמתא כתיב בי' זכור, ונבחר הקומץ לגבוה כמו שנבחרה הנשמה מהגוף, כמ"ש בזה"ק שהקב"ה אתרעי בנשמתא דבר נש ולא בגופא, וע"כ כהנים שגם גופם במדרגת נשמה ע"כ כולה כליל ואין בה קמיצה. ובה יובן טעמו של ר' שמעון דס"ל מנחת חוטא של כהנים נקמצת והקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן. דמאחר שהוא חטא חטא שוגג זה מתיחס לגוף ולא לנשמה, שוב א"א שיהי' גופו עוד במדרגת נשמה, ודי שזה קרב לעצמו וזה קרב לעצמו. ורבנן סברי דמ"מ מאחר שאין נפסל מהכהונה, ואפי' כ"ג שסרה מלקין ומחזירין אותו ואין למעלתו השתנות, ע"כ אין בו קמיצה כלל: